

W. Y. Evans-Wentz

Milaräpa

Komentuje
Květoslav Minařík

MILARÄPA
Vydavatelská řada PŘÍMÁ STEZKA
Svazek 12

CANOPUS

Tato tibetská kresba znázorňující Milaräpův život
byla přetištěna z anglického originálu

W. Y. Evans-Wentz

MILARÄPA
velký tibetský jógin

Komentuje Květoslav Minařík

CANOPUS
Praha 2012

Commentary © Květoslav Minařík, 2012

Translation © Jiří Viktora, 2012

© PhDr. Josef Kolmaš, DrSc.

© W.Y. Evans Wentz, 1928, 1951

This translation of Tibet's Great Yogī Mīlarepa Second Edition edited by W.Y. Evans-Wentz originally published in English in 1951 is published by arrangement with Oxford University Press.

Tento překlad knihy Mīlaräpa, velký tibetský jógin, druhé vydání, vydané W.Y. Evans-Wentzem, publikované původně anglicky v r. 1951, je publikován se souhlasem Oxford University Press.

Na předsádce jsou reprodukovány 1. a 2. strana tibetského xylografu Mīlaräpovy Biografie (dergeské vydání, 18. století). Ze sbírek Tibetské knihovny Orientálního ústavu AV ČR v Praze.

ISBN 978-80-87692-52-3

TENTO MILARÄPŮV ŽIVOTOPIS VĚNUJI
TĚM, KDO NEVĚŘÍ NA ZÁKLADĚ KNIH
A TRADICE, ALE KDO HLEDAJÍ VĚDĚNÍ TÍM,
ŽE JE USKUTEČNÍ.

W. Y. E.-W.

OBSAH

PŘEDMLUVA KOMENTÁTORA	11
O ČESKÉM PŘEKLADU	25
PŘEDMLUVA W. Y. EVANS-WENTZE	29
ÚVOD	31
I. Význam Džecün Kambumu	31
II. Historická hodnota vyprávění	32
III. Tibetské školy buddhistické filozofie	34
IV. Duchovní linie kagjüpců	36
V. Pozdější Milaräpovi následníci	39
VI. Srovnání kagjüpů s křesťanskými gnostiky	40
VII. Odchylné sekty	42
VIII. Rodokmen tibetských buddhistických sekt	44
IX. Obhajoba poustevnického ideálu	46
X. O arhatovi	50
XI. Text a překlad	54
XII. Místo Džecün Kambumu v tibetské literatuře	55
XIII. Milaräpa, velikán lidstva	56
ÚVOD	57

DÍL PRVNÍ STEZKA TEMNOTY

KAPITOLA I: PŮVOD A NAROZENÍ

Räčhungův sen vedoucí k napsání tohoto životopisu; Milaräpův původ a narození.	65
---	----

KAPITOLA II: CHUŤ STAROSTÍ

Smrt a poslední vůle Milaräpova otce; protiprávní prisvojení si majetku strýcem a tetou z otcovy strany; z toho vzniklé starosti, jež musel Milaräpa snášet se svou matkou a sestrou. 76

KAPITOLA III: ŠKOLENÍ V ČERNÉM UMĚNÍ

Džecünův guru a jeho ovládání černého umění. Džecün zničí magii pětatřicet svých nepřátel a bohatou žeň ječmene ostatních. 83

DÍL DRUHÝ

STEZKA SVĚTLA

ÚVOD 102

KAPITOLA IV: HLEDÁNÍ SVATÉ DHARMY

Džecünův odchod od gurua černého umění a jak nalezl svého gurua pravé nauky Marpu Překladaatele. 104

KAPITOLA V: ZKOUŠKA A POKÁNÍ

Džecün je poslušen rozkazů svého gurua Marpy a musí přitom vytrpět podivné zkoušky a mnoho bolestného. Ve svém zoufalství opustí třikrát Marpu, aby si vyhledal nového gurua, vrací se však vždycky zase zpět. 113

KAPITOLA VI: ZASVĚCENÍ

Dokonání zkoušek; Džecünovo zasvěcení a Marpova předpověď o něm. 145

KAPITOLA VII: OSOBNÍ GURUOVO VEDENÍ

Ovoce Džecünových meditací a studia. Marpova poslední cesta do Indie. Džecünův prorocký sen a Marpův výklad. Marpův osobní úkol každému z jeho hlavních čtyř žáků. . 152

KAPITOLA VIII: ODCHOD OD GURUA

Veden snem opouští Džecün svou poustevnu a získává od svého gurua svolení vrátit se do Ca, svého rodiště. Poslední naučení a napomenutí guruovo; bolestný odchod a Džecünův příchod do Ca. 173

KAPITOLA IX: ODŘÍKÁNÍ

Zklamání, které Džecün zažil při svém návratu domů. Jeho slib vést asketický život a cvičit pohroužení v samotě. 190

KAPITOLA X: POHROUŽENÍ O SAMOTĚ

Džecünova meditace v horské samotě; vnější zkušenosti a psychicko-fyzické výsledky; jeho písně o těchto zážitcích. 199

KAPITOLA XI: POUSTEVNY A SLUŽBA VŠEM ŽIVOU-CÍM BYTOSTEM

Džecünovi žáci a místa jeho meditací; jeho služba všem živoucím bytostem. 253

KAPITOLA XII: NIRVÁNA

Džecün požije otrávené mléko od Cagphupovy milenky. Poslední shromáždění Džecünových žáků a divy, které se přitom udály. Džecünova řeč o nemoci a smrti. Jeho pět řečí jako poslední vůle. Cagphupovo obrácení. Džecünova závěť, jeho odchod do samádhi a nadpřirozené jevy, které tím povstaly. Ráčhungův pozdní příchod, jeho modlitba k Džecünovi a odpověď na ni. Podivuhodné události při zpopelnění a relikvie. Vykonání Džecünovy poslední vůle. Jeho žáci. 261

DOVĚTEK

Džecünovi žáci 328

DOZPĚV 331

POZNÁMKY W. Y. EVANS-WENTZE 333

JOSEF KOLMAŠ: NA OKRAJ ČESKÉHO VYDÁNÍ	
MILARÄPOVY BIOGRAFIE	364
BIBLIOGRAFICKÝ DOPLNĚK	369
POZNÁMKA K TRANSKRIPCI (VÝSLOVNOSTI) A	
TRANSLITERACI (PŘEPISU) TIBETSKÝCH SLOV .	377
SEZNAM TIBETSKÝCH VÝRAZŮ	379

PŘEDMLUVA KOMENTÁTORA

Tato kniha vypravuje podivuhodný příběh života. Tak podivuhodný, že mu světský člověk ani nebude moci porozumět. Ba dokonce mu sotva porozumějí i tzv. laičtí mystikové (na rozdíl od mystiků křesťanských, především církve římskokatolické), pokud nebudou v praxi znát mahájánský buddhismus a budou očekávat výrazné mystické výsledky od formálního přiznání se k mystice a nějakých soustředovacích cvičení. Takoví mystikové totiž snadno upadají do omylu, že nejvyšší mystické výsledky získají jako odezvu na půlhodinové denní cvičení písmen nebo bezmyšlenkovitosti a že tímto úsilím přitáhnou k sobě boží milost, která snadno zahladí jejich celodenní zaměření mysli do světa.

Vyprávění tohoto příběhu může prospět oběma, jak světskému člověku, tak i laickému mystikovi. Pokud světský člověk předem nepokládá za lháře každého, i mravně nejušlechtilejšího člověka, když hovoří o svých neobyčejných zkušenostech a poznatcích, může četbou tohoto díla dospět k posilujícímu přesvědčení, že řešení životních problémů není tak jednoduché, aby mohl žít jen pro ukájení neomezované pudovosti. Tím si otevře novou cestu životem alespoň ve svých názorech. Při věčné snaze po ní může dojít ke spáse přes její předchozí stupně, niternou harmonii a blaženost; ta docela zjevně poznamená jeho pocitový život.

Kdo se na základě nesprávné mystické nauky domnívá, že problém celého mystického vývoje může vyřešit jednoduchým cvičením písmen nebo nějaké představy umísťované doprostřed prsou nebo prostým zastavováním myšlení, může se v této knize poučit, že k mystickému vývoji je třeba, aby zpracoval svou bytost na mnohem širší základně. Tak zaujme k mystické praxi správný postoj a vstoupí snad konečně na cestu, která končí posvěcením jeho samého.

Nechť se čtenář snaží pochopit, že Džecün Milaräpa získal na cestě k svému produchovníení až příliš mnoho ze zevních zkoušek, které mu uložil jeho guru Marpa Překladatel. Pod vlivem četby různých českých knih o mystice se bohužel může domnívat, že zevní zkoušky (askeze), jaké Milaräpa a před ním Buddha podstoupili, byly přinejmenším zbytečné. Bude proto dobře, když pochopí se mnou, že touha po hmatatelných výsledcích v mystickém úsilí bude „vyslyšena“ jenom tím, jak žije: způsobem života, jaký odpovídá těmto výsledkům. Tedy nikoli snivé touhy, ale sám život je ta vehementní síla, která jednak vytváří životní názor, jednak omezuje myšlení a vytváří předpoklady chápání. Naši hledající lidé to právě pod vlivem nesprávných informací o mystice neberou v úvahu a domnívají se, že askenze a zkoušky jsou zbytečné a že není třeba ničeho více, než aby snad půl hodiny denně „cvičili písmena“.

Taková představa lahodí světskému člověku, který touží po mystických výsledcích; jeho mystické snahy však nepovedou k dobrému. Soustředování je totiž psychický tlak na bytost; tímto tlakem se uvolňuje a rozzařuje dobrá karma, utajená v těle, a takovíto mystikové ji postupně promrhají světským myšlením a cítěním. Ti mystikové, kteří zakládají své snahy na „cvičeních“, se postupně stanou z hlediska dobré karmy žebráky, protože ji takto prohosподаřili.

Milaräpa byl tvrdě zkoušen. To proto, že měl moudrého gurua, který dobře věděl jak zachovat kapitál jeho dobré karmy a posléze ho proměnit v duchovní hodnoty. A náš čtenář by měl vědět, že zásahy jeho gurua byly přesně vypočteny, aby vedly k rozvoji jeho vnitřní přirozenost, která již musela být embryem velikého jógina, mudrce a světce. Nechť však také ví, že sama zevní askenze by k jejímu rozvoji skutečně nestačila. Askenze je totiž účelná pouze pokud prohlubuje asketovu pokoru a kouzlí před jeho očima představy o existenci nadpomyslitelného kosmického dobra, kterého může být asketa podle své víry ještě účasten. Pokud však z askenze

v bytosti vznikají pouze pocity utrpení, vědomí vlastní bídy a špatnosti, pak vede do propasti, na špatnou stopu, v pekelný svět. Tím buď řečeno, že askeze musí být uváděna do přesného poměru k duševní síle a odolnosti askety.

Při mystickém vedení je úlohou vůdce, aby u hledajícího člověka dobře rozpoznal subjektivní rozhraní mezi pocitem vlastní žákovy bídy, špatnosti a nedokonalosti a jeho vírou v existenci nadpomyslitelného kosmického dobra, kterého žák může být podle jakéhosi slabého vnitřního přesvědčení někdy ještě účasten. To musí dokonce mystický vůdce vědět mnohem lépe než jeho žák. Neboť jenom na základě toho smí na něho vložit maximální utrpení a přivádět ho do situací, které mají být počátkem mocného rozmachu jeho snahy o uskutečnění ve smyslu nejvyššího zasvěcení do nauky. A k tomu je třeba dodat, že to platí pro každého jednotlivce zvlášť.

Neexistuje tedy jakási zázračná mystická nauka, jejíž směrnice lze v praxi snadno dodržovat a při níž není třeba napínat veškerou vůli a důvtip, aby si stoupenec mystiky mohl sebe sama podrobit. Mystický vývoj znamená niterný průchod Rudým mořem života až na druhý břeh, totiž na břeh míru a vykoupení sebe sama z nahodilostí, které může toto Rudé moře života člověku připravit. Na jedné straně je opravdu třeba pomocné ruky, podávané z oblastí nad tímto mořem, ale na druhé straně je třeba i vědět, jakým metodickým postupem lze tyto pomocné vlivy v dostatečné míře získat. Zejména to platí tehdy, když jsou karmické síly v odboji a hrozí, že tyto pomocné síly přemohou. Pak často vznikají situace, v nichž může pomoci pouze správný postoj hledajícího člověka nebo guru, mistr na slovo vzatý. Týž mistr musí za takových okolností pomoci svému žáku v tom, aby odolal karmickému příboji; nadto mu musí poskytnout poučení, jak si má sám v takové situaci pomáhat. Bývá totiž pravidlem, že ten, kdo se již jednou v karmickém příboji ocitl, ocitne se v něm jistě vícekrát nebo v něm bude trvale. Zvlášť má-li spleť karmu, již lze definovat takto: dispozice pro

nejvyšší uskutečnění na straně jedné a zatížení běžným člověčenstvím na straně druhé. To pak bývá delikátní případ, jež dobrý guru může rozřešit jako velmi příznivý, kdežto špatný guru může ze svého žáka vytvořit démona . . .

Marpa byl dobrý guru, který znal všechny otázky duchovního vývoje, a proto mohl své žáky vést v duchovním vývoji až do stavu buddhy. To mnozí naši mystikové z tohoto vyprávění nebudou moci pochopit, protože si představují, že vysoce vyvinutí jóginové jsou lidé beze všech obvyklých znaků lidství. Marpa však žil rodinným životem, byl dokonce bohatý, zuřil a pil alkohol a vyžadoval poplatky za zasvěcení. To je pro lidi, kteří jsou zvyklí na způsoby a život křesťanských světců, zcela neobvyklé, i když do jejich představ o světcích a mudrcích zasáhly rušivé názory popularizované zdejší laickou mystikou, které nejsou správné. Nepochopí tedy, že by jako vysoce zasvěcený mistr mohl Marpa jednat tak hrubě, jak jednal. Znáť totiž jejich představy o takových mistrech. Mají to být lidé zcela povznesení nad svět, mít tajemnou moc a být zcela imunní vůči všemu, co by je mohlo donutit, aby vnímali své okolí. A očekávají, že takový mistr bude svým žákům odstraňovat překážky z cesty jejich vývoje tu laskavými, tu kouzelnými slovy, jež by nebolela a nekrušila nesnesitelně . . .

Proto je třeba vysvětlit, že existují různí mistři s rozdílnou zasvěcovací schopností a silou. Za nejlepší je třeba považovat ty, kteří dovedou proměňovat zevní situace v duchovní růst. V takovém případě se žití stává pro hledajícího člověka jedinou velikou zkouškou, ale zaručuje se mu tím natrvalo a pro všechny okolnosti, že nezbloudí a nepadne. Má-li však hledající člověk „mistra“, který vůbec nezasahuje do jeho občanského života, ale rozněcuje jeho víze a po-city tak, že se mění v domněle nadsvětské zážitky, pak je vystaven nepředstavitelnému nebezpečí zbloudění a duchovního pádu. Takové zážitky mohou totiž vést k vnitřním rozporům a ty snadno vyvrcholí v úplně špatné orientaci, jakmile se hledajícímu mystické zážitky

projeví jako čiré abstraktum proti konkrétnímu vzbouření se jeho živočišné a nikterak zkrocené živočišnosti. Každý hledající člověk by proto měl vědět, že mystika je v prvé řadě správná životospráva a že jedině od ní má čekat zvýšení základny přirozeného uvědomování, citění a subjektivního prožívání. Mystické zážitky, pocházející z dočasných niterných vzepětí na základě jakýchsi mystických cvičení, jsou vlastně narkotikum, jehož účinek je často pronikavější než účinek mnohých drog.

Touto charakteristikou mystických prožitků a stavů jsme se dostali k nepochopitelným věcem mantrajány a mahájány. Směřují ke sloučení lidského stavu s božským do té míry, že až přikazují vylučovat údiv nad tím, jak se mohlo skloubit drsné chlapství s něžným světectvím pravých bhaktů. K tomu však je možno doložit: chceme-li nalézt spolehlivé mistry mystiky, hledejme je právě mezi těmito extrémisty, ale dávejme pozor! Nečekejme, že se u nich setkáme s laskavostí a s otevřenou náručí! Těžké zkoušky nastávají často již prvním setkáním...

Mám-li však ještě dále projevit svůj názor ve věci mystického vývoje, musím říci, že pro nás, Evropany, je obdoba mystického vývoje Milaräpy vhodnější. Evropský život nám ukládá zkoušky, jejichž smyslem je, abychom se stali racionalisty. A tomuto racionalismu sotva dovede čelit křesťanská bhakti, poukazující na nezbytnost dobrého konání. Křesťanská bhakti proto mluví slovy nepochopitelnými našemu rozumu. Tibetská mystika je naproti tomu založena na racionalismu jako sám evropský život. Její racionalismus se však neopírá o vysoké pece, obrovské železárny, bombardovací letadla, rychle jedoucí auta, vyžívání se s děvčaty a posléze snad i o litr silného piva, nýbrž o poznání karmy a pravých příčin zla, které se nyní tak mocně uplatňuje v celém našem společenském životě. Z tohoto hlediska je racionalismus tibetské mystiky snad jen duchovní povahy, přesto však dává člověku klíče k poznání a k odstranění zla poznáním jeho vzniku.

Nejsme zatím tak daleko, abychom mohli tuto mystiku prohlásit za spasitelnou pro společnost v celém rozsahu. Rozhodně ji však můžeme za takovou prohlásit pro ty jednotlivce, kteří mají vztah k duchovním naukám a přitom nemají zájem na řešení abstraktních problémů a myšlenek, ale jen skutečných krizí sociálních a společenských, jež se jich přímo dotýkají. Jelikož dále předpokládám, že takto cítících a trpících lidí je velmi mnoho, je podle toho též velmi mnoho povolanych (v biblickém smyslu). Právě tito lidé by se pak mohli stát představiteli skutečné hodnoty pravé mystiky a tím i prvními květy nového, lepšího jara života na celé zemi.

Mahájánský buddhismus, který je čtenáři předložen v životopise Milarüpy, mluví o spasitelích stejně jako křesťanství. To znamená, že jeho zasvěcení, jehož úplným obrazem je tento životopis, se děje v nervech a žilách zasvěcovaných lidí. Zůstává v nich nakonec jako veliká mravní síla, která je nutí jednat v mezích spásné mravnosti a která je vede k poznání, že materialistická psychologie je v koncích při hledání spolehlivých cest k vytvoření harmonie ve společenském životě. A právě proto, že toto zasvěcení se děje v nervech a žilách zasvěcovaných lidí, dává vznikat oněm bódhisattvům, kteří mohou život na zemi ovlivnit svým velikým nesobectvím a kteří mohou dovést ke stejným výsledkům další stoupence mahájánského buddhismu. K výsledkům a ideálům, jež nám evropská mystika a křesťanské církve slibují v budoucím životě, někdy v posmrtném údělu světců.

Tak spleťtá je tedy otázka mystického zasvěcení a posvěcení. Ačkoli na jedné straně je jeho účelem produkovat všechen individuální život do té míry, aby se těla mystických zasvěcenců stala andělskými, proměněnými a tak čistými, že nebudou již postřehnutelná našim dosavadním postřehovacím schopnostem, přece na druhé straně nesmí vzít tělu a životu ani stopu z reálných kvalit, které se odrážejí v pociťování. Neboť jenom tímto způsobem začne bytost duchovně růst a proměňovat se v celém rozsahu, přičemž

se stane prototypem ideálního a nádherou duchovnosti prozářeného lidství.

Mluví-li však o tomto problému, jsem si vědom toho, jaké dilema může vzejít v mysli světského čtenáře, když v textu narazí na bídu a chudobu Milaräpy, který žil v odloučení. Chci k tomu dodat, že zevní ubohost nemusí působit stejně na toho, kdo dovede zažívat pouze zevní svět, jako na toho, kdo dovede zažívat nejvyšší duchovní stavy a vědění. Vysoce vyvinutému duchovnímu člověku se úsilí světského člověka uniknout zevní ubohosti může jevit jako úsilí uniknout následkům vlastní špatné karmy, kterou je vlastně on sám. Proto jí neunikne ani prodáváním duševního jasu za chléb, tedy něčím takovým, jako je pro nás zaprodání duše ďáblu za zlato, ani když sbírá odpadky tzv. světských dobrot, jako jsou duševní pohodlí lenocha, různé naděje a rodinný život. Špatná karma je vyvolána špatnými skutky, a proto musí být vyúčtována osudovými těžkostmi. S nimi se musí nakonec každý člověk vypořádat jinak než prodáváním duševního jasu za chléb, případně služebnictvím a pochlebováním mocným lidem tohoto světa nebo dokonce ochotou ke skutkům, které na něm tito lidé vyžadují a které se přiči jeho mravnímu názoru. Takové jednání totiž znamená další ústup v mravním ohledu a zároveň počátek sestupu přirozeného uvědomování pod úroveň lidství. To se v dalším sledu trestá inkarnováním v bídných podlidských sférách nebo světech.

Ocitl-li se někdo na této hranici a z nějakých důvodů získal osvobozující vhled duchovně dokonalých bytostí, pak zevní ubohost, kterou splácí těžké karmické úvazky, je mu tak radostným, snadno únosným břemenem, že řekne souhlasně s Milaräpou: „Jak se zdá, pokládáte mne všichni za velmi bídneho; nikdo však není na zemi tak vesel jako já. Nikdo si také nemůže přát vznešenější a větším úspěchem korunovaný život...“ Všechno tedy záleží na hledisku a poznání.

Světští lidé mají na tuto věc názor celkem jednoznačný. Chtějí stůj co stůj vyrovnávat karmické účty tím, že se ti, kdo na nás ukládají břemena, budou umírňovat pod různými našimi tlaky. Proto bylo vytvořeno zákonodárství a rozličná opatření – jenže to všechno nemělo úspěch. Porušená karma způsobuje, že osudem pronásledovaní lidé nejsou vybaveni rozeznávací schopností, a proto si volí do svého čela zlé lidi, kteří v nich sladkými slovy vzbudili žádoucí víru. Pak se ovšem stanou jejich ještě větším bičem, než kterým byla ta vybraná společnost, která se již také zmítala v odboji zlé karmy. Pak postupně nabývá vrchu mocnější a větší zlo a porušování zákona pořádku a mravnosti, které nevykoření žádný jiný zákon než zákon karmy, do něhož lidská společnost zasadí dobro. Jen zákon karmy, nesoucí v odplatu dobro, vrátí lidem nejprve poznání povah jiných lidí a potom i předpoklad k volbě dobrých strážců zákona a pořádku.

Mahájána se však neopírá především o etické zřetele, směřující k tomu, aby se člověk choval dobře k celku; přihlíží k vzájemnému vztahu jednotlivce a celku, k jejich podmíněné jednotě. To odpovídá tomu, že řešení osobních problémů se dotýká i těchto vztahů. Přitom základní devizou zůstává pomoc jednotlivci. Pomáhá se mu v první řadě tím, že je veden k tomu, aby se cele naplnil dobrem a toto dobro pak vyzařoval ze sebe sama v prostředí, v němž musí vyžívat svůj život, a to na přirozené základně vlastního uvědomování. Teprve tím splatí svůj dluh lidem a lidství; po jeho zaplacení bude z lidství vykoupen, a to především z toho lidství, které je zatíženo utrpením.

Nezáleží na tom, že lidé zevně nemohou poznat, že ten který jedinec byl vykoupen z lidství plného utrpení. Pocitové stavy jsou subjektivní záležitost každého z nás a jsou založeny na nosných napětích, jaká vytváříme způsobem života, který žijeme v přirozeném duševním stavu. A ježto víme, že mocný čin znamená mocné vzdutí karmy, které samo krátí jejich dozrávání, můžeme z toho usuzovat, že intenzivní úsilí o rozvinutí dobra a osvobozujících pocitů ve

vlastní bytosti nám umožní dočkat se jeho výsledku. I kdyby toto úsilí nepřineslo víc než poznání karmického zákona v jeho osvobozující části, mohli bychom říci, že žijeme život, který nemůže být vznešenější a větším úspěchem korunovaný.

Milaräpův život není naukový systém s řadou technických pokynů. Spíš poukazuje na úsilí korunované poznáním a nadsmyslovým životem. Proto se z něho může čtenář poučit o tzv. správné cestě. Může se z něho poučit, že tvrdá askeze, které se podrobil po svém odchodu od Marpy a tím ovšem po tom, kdy již dosáhl osvěcujícího poznání, je nezbytná vždy, dokud člověk nedosáhne poznání univerzálního zákona relativity. Milaräpův návrat k civilnějšímu způsobu života po přečtení svitku, který obdržel od Marpy, může čtenáře upozornit, že i on sám na cestě za poznáním musí setrvat v askezi až do okamžiku, kdy na základě poznání zákona karma evidentně zjistí, že směřuje způsobem života k nirváně a nikoli k sansáře. Z toho vyplývá, že všechny příjemné teorie o marnosti a bezpředmětnosti askeze jsou mylné, nejvyšší poznání musí vzejít ze života úsilí a prožívání. Jinak každý bude bloudit podle slov Buddhových v houštině názorů, v síti názorů, v bludišti názorů atd., až se začne domnívat, že „veliká prožití“ velikých světců jsou nicotná v porovnání se smyslovým životem v pohodlí, jakého si může dopřát pouze bohatý člověk.

Marpovo chování k Milaräpovi nesmí být směrnicí pro ty, kdo se cítí být znalci a mistry nauky. Kdo opravdu uskutečnil do té míry, že je mistrem z Ducha povoláním, ten musí znát účinky svého tlaku na své žáky a řídit se vždy tím, že jeho tlaky musí v zápětí přinést jeho žákům dobro a poznání. Pokud tomu tak není, jedná takový „mistr“ někdy neodpovědně, jindy zločinně. A k tomu je nezbytné ještě doložit: mistr, který dovede vypočítat sílu reakce svých žáků na své jednání, je tak vzácný, že ho lze nalézt snad s ještě většími potížemi než tak oddaného žáka, jakým byl Milaräpa.

Pro evropské čtenáře je v této knize ještě jedna pozoruhodnost,

o níž je nezbytné promluvit. Je to racionalistický postoj Marpy k životu na jedné straně a jeho mystické znalosti a schopnosti na druhé straně. Jsme totiž zvyklí vidět ty, kdo mají mystické znalosti a síly, jako lidi, kteří nemyslí a nejednají jako lidé světští. Všichni křesťanští světci byli velice vzdálení tomu jednat a mluvit jako Marpa, jenž stále zdůrazňuje své oběti na majetku za nauku a požaduje takové oběti od svých žáků. Naši světci byli naproti tomu zdánlivě pravým vtělením pokory. A sotva by byl uznán za světce ten, kdo by jednal a počínal si jako Marpa. Proto asi zůstane zvláštností tibetské mystiky, že ponechá člověku lidství – nebo lépe člověčenství – a k němu přičiní mystické zasvěcení. V čem to vězí? – Křesťanští světci získali zasvěcení, prokázané zevně mystickými silami, útekem od všedního života k Bohu; tibetská mystika poskytuje zasvěcení tím způsobem, že pro cestu svatosti a pro vstup na ni předepisuje slučování těch kvalit ve vědomí, jež někdy korespondují se smyslovým světem a jindy zase s božstvím. Tím se stává, že cvičící člověk, jenž uvažuje meditativně o objektivním světě, se stejně výrazně snaží zpřítomnit si ve vědomí to, co kvalitativně odpovídá božství. Když se posléze uschopní udržet při meditativním pohroužení bez potíží ve vědomí kvality světa božského i smyslového, pak reakcí na meditativní pohřížení bude sloučení kvalit života lidského s božským v bytosti.

Cvičící člověk, který v meditaci obsáhne vědomím jak stavbu, tak i stavební materiál a tu duchovní skutečnost, která obě vnímá, je na cestě k zasvěcení do mystiky, na níž nepřestane umět zevní skutečnosti pojmát stejně racionalisticky jako každý světský člověk. Proto nemusíme po způsobu křesťanských světců utíkat z jednoho světa, abychom mohli zakotvit v druhém, ale můžeme se rozvinout do obou světů současně. Tím se ovšem staneme znalostmi, zkušenostmi a silami bohatšími než ten, kdo kotví v jednom světě. Protože budeme setrvávat pevně i na zemi, získáme moc i nad svou magickou a mystickou přirozeností. Ta se rozvíjí do sil vždycky,

když člověk vědomím dlouho kotví ve vnitřním světě mentálních schopností, pocitů, síly vůle atd.

Tibetská mystika je stejně realistická jako sám život člověka, který setrvává na smyslových skutečnostech. Opírá se však o širší základy než prostý život, neboť směřuje k rozšíření uvědomovací síly až do oblastí mimosmyslových; poskytuje tedy člověku možnost, aby obsáhl vědomím i to, co mu při prostém způsobu života uniká, protože má menší uvědomovací základnu. A jelikož nejde o postřehy v extatickém stavu, znamená to, že tibetská mystika ponechává lidem všechnu jejich racionalismus.

Seznámení s Milaräpovým životopisem má proto veliký význam. Může náš život jen obohatit a způsobit, že se rozvine na zdravé základně tak jako věda usilující též o poznání světa a jeho zákonů. Dokonce jej může obohatit ještě snadněji než věda, neboť užívá prostředků dostupných každému člověku. Tibetská mystika může náš život obohatit bez mikroskopů, teleskopů a jiných vědeckých pomůcek, protože každý z nás může použít metody „rozšiřování uvědomovací základny“. To je požehnání, které nám přináší, a děj v knize potvrzuje, že to lze uskutečnit.

Pokud jde o vztah Milaräpy k tibetským mystickým školám, je, jak se čtenář dočte dále, čtvrtým guruem v dynastii guruů školy kagjüpa, která počíná Tilopou, slavným avadhútou. Milaräpa je historická osoba; je také velikým a snad nejpopulárnějším básníkem Tibetu. Jeho životopis by se proto mohl zdát pouze metaforou, za níž se skrýval mnohem všednější život. Ať je tomu však jakkoli, musíme ponechat odpovědnost za správnost jeho životopisu Rächungovi. Ostatně francouzská spisovatelka a cestovatelka po Tibetu Alexandra David – Neelová počátkem 20. století tvrdila, že dům, který Milaräpa stavěl, stojí dodnes. Mystiku a zázraky, o nichž se mluví v této knize, ponechám úvaze samého čtenáře. Já sám k tomu mohu jen připomenout, že ten, kdo se opravdově snaží splnit všeobecné mystické úkoly, může se snadno ocitnout ve světě zázraků,

o nichž se běžnému člověku nemůže ani zdát. I já jsem mohl být překvapen tím, jak snadno jsem mohl číst v myslích lidí, předvídat počasí a ovládat je, zhušťovat vzduch v místnosti, kde jsem prováděl svá mystická cvičení, a činit ho jiskřivým, zírat do neviditelných oblastí a vidět tam nesčetné druhy bohů, takže chybělo jen velmi málo, abych uvedl na svět mystické zázraky. De facto tomu zabránilo jen to, že jsem žil pod příliš velikým tlakem rozličných bolestí a tyto subjektivní skutečnosti a zkušenosti je nemohly odstranit. Proto jsem neustále spěchal za řešením problému svých bolestí a nevědomosti. A tak jsem znovu a znovu absorboval všechny emanace vytvářející kouzelné prostředí, které se člověku, jenž si zakládá na senzacích a prožitcích, tak snadno vymykají z dosahu jeho vlastní duševní moci. Zůstal mi jen jeden zázrak, založený na duševním utišení a současném analytickém pozorování sebe sama v nejvlastnějším psychologickém smyslu: zázrak prozření, v němž se mi náhle zřetězily nesčetné psychologické a přírodovědecké poznatky, jež bych vzhledem k vnějším překážkám v tomto životě nebyl mohl získat. A tento zázrak znamenal, že se k jakýmsi více či méně neobvyklým subjektivním prožitkům následkem mého bytostného a duševního zaměření do mého intelektu přímo vedralo poznání; jako zázračný lék odstranilo tíživé strasti mého života, které mne pronásledovaly před mystickým probuzením. V každém případě mohu odpovědně tvrdit, že se tímto probuzením smetly všechny hranice, které světskému člověku tak důkladně oddělují smyslový svět od světa personifikujících se napětí světa pocitového a intelektuálního. Potom i do mého života vstoupili bohové, andělé, démoni, ba i brahmové včetně brahmů oblasti bez tvarů, aniž bylo třeba uvědomování přenášet z oblasti do oblasti. Proto je mi Milaräpův život tak blízký a nevidím v něm zázraků. Víím totiž, že je to život, co vede ke spáse, a to v pravém smyslu toho slova, a mohu k tomu říci pouze to, že se zakládal na vnitřních předpokladech, které nezávisí na kontinentu. I člověk našich kontinentů může toužit po osvícení

a osvobození z pout zkrušující karmy jako Milaräpa, usilovat stejně jako on a tím dosáhnout týchž duchovních výšin jako on.

Nechť tedy vážený čtenář přijme tento životopis jako směrnici pro své mravní a duševní úsilí; směrnici, jíž se bude v menší nebo ve větší míře řídit, aby též dosáhl pronikavého zlepšení své vlastní karmy a tím i požehnání, po němž tak jako tak vždycky touží. Nechť si uvědomí, že příjemné pocity, které si opatřuje prostřednictvím zábav, jsou příliš prchavé, než aby si od nich mohl slibovat, že zahladí všechnu nejistotu, jíž je v životě tak bezprostředně vystaven. V této souvislosti ho mohu ujistit, že metodickým slučováním vyšších zřetelů a dobrých duševních stavů podepíraných ušlechtilou mravností se do jeho vědomí vetká pocit nebo stav zdůrazňující, že vlastně nepomíjí; z toho vzniká přesvědčení, že on sám nemůže zaniknout, i kdyby zanikl celý vesmír...

Takovéto stavy a přesvědčení jsou založeny na tom, že pojem bytí sídlí ve vědomí a nikoli v těle. Proto je možno slučovat uvědomovací zážehy tak, že se přemění v jednolitý akt nekonečného uvědomování; to zase je předpokladem uskutečnění věčnosti, jako se uskutečňuje konečnost prostřednictvím lnutí na vzruších rozčleněných uvědomovacích aktů. Milaräpa nám tím ukazuje cestu ze strasti, byť se zdá, že jeho život je pouze strastí. On totiž žil vnitřní život, který se lišil od povrchových zdánlivostí, ba dokonce tento život byl na onom vůbec nezávislý. Z toho lze soudit, že nakonec vždycky záleží jen na subjektivních stavech a nikoli na povrchu, který někdy působí nepříznivě.

Knihu jsem zařadil do edice Prímé Stezky proto, že doceluje nauku, již čtenářům předkládám v jiných knihách. Proto by ji mohl přijmout každý jako část této nauky, i když se nezdá, že obsahuje přijatelný naukový systém. Jen jedno je jisté: jsou lidé, kteří mohou žít touhu po vysvobození ve svém nitru daleko prudčeji, než se vůbec může jevit na povrchu; pro tyto lidi může životopis Milaräpy mnoho znamenat. Ostatně mystické úsilí nemá člověka přinutit k tomu,

aby nad sebou plakal. A tento životopis může osušit slzy těch, kdo pláčí nad svými útrapami, které je potkaly proto, že přijali mravní kázeň podle směrnic jógy. Uvidí, že pojem „největší utrpení“ je opravdu jen pojem, a to jsem měl na zřeteli, když jsem se rozhodl přijmout tuto knihu do naší edice.

Květoslav Minařík

O ČESKÉM PŘEKLADU

Český překlad Milaräpy vznikl v první polovině let padesátých. Pro ty, kdo tuto dobu sami neprožili, je třeba připomenout, že to byla nejhorší doba komunistické zvěle, teroru, náboženského útlaku, dnes už těžko představitelná a rychle zapomenutá. Přechovávat doma režimem zakázanou literaturu znamenalo tehdy přímé existenční ohrožení celé rodiny; natož takovou literaturu psát či rozšiřovat ji v opisech. V knihovnách byla duchovní literatura shromážděna ve zvláštních odděleních, přístupná jen na zvláštní povolení, tedy čtenářům nedostupná. Soukromý styk se zahraničím byl pro normálního občana téměř nemožný, stejně dovoz tehdy zakázané literatury. Přesto k nám i tehdy občas prosakovaly podobné spisy v cizích jazycích, zvláště když neinformovaní a jazyka neznalí úředníci na hranicích pokládali přiváženou knížku za román. Tak se k nám dostal i tehdy nesmírně vzácný a jinak nedostupný německý překlad Milaräpy.

Všichni, kdo se na českém překladu podíleli, zemřeli již v dobách komunistické vlády a z pochopitelných důvodů ve své pozůstalosti nezanechali žádné písemné svědectví o cestách, jakými se k nám tato kniha dostala. Můžeme se proto podle náznaků jen dohadovat, že ji ve svých zavazadlech přivezl pan Jan Beránek, člen jednoho pražského orchestru, který tehdy hostoval v celé Evropě, buď proto, že o ní v zahraničí slyšel, nebo na prosbu Květoslava Minaříka, jehož přívržencem tajně byl. V té době totiž Květoslav Minařík již dokončil první verzi svého Tajemství Tibetu, tj. komentářů ke knihám Sedm tibetských textů a Tibetská kniha mrtvých od stejného autora – ty byly přeloženy z anglických originálů, které se k nám dostaly podobnými cestami.

Milaräpu přeložil žák Květoslava Minaříka Jiří Viktora (1908–1988). Žil v Pardubicích a již od poloviny let třicátých byl až

do r. 1974, kdy Květolav Minařík zemřel, s ním ve styku. Byl jedním z jeho nejvěrnějších a nejúspěšnějších žáků. Jeho životní osudy byly komunistickou érou těžce narušeny, majetek zámožné obchodnické rodiny zabaven. Vystřídal několik povolání (např. úředník České spořitelny, prodejce knih Našeho vojska) a jako většina jemu podobných režimu podezřelých občanů ničil veškerou korespondenci a písemné materiály, které by při případné domovní prohlídce mohly uškodit jemu nebo jiným. V době, kdy zemřel, nebylo ještě naděje, že by bylo možno dílo Květoslava Minaříka u nás v dohledné době vydat, proto jsme tehdy ani nezkoumali, jak vlastně překlad Milaräpy vznikl a na čí popud. Pokud je známo dosud žijícím jeho přátelům, nepřeložil žádnou jinou knihu, i když se duchovní literaturou trvale zabýval a byl vynikajícím znalcem zejména buddhistické filosofie. Proto nepřekvapuje precisní volba českých ekvivalentů buddhistické terminologie v jeho překladu.

Jistá jsou tato fakta: Milaräpu přeložil z německé knihy „Evans-Wentz: Milarepa, Tibets grosser Yogi“ (Otto Wilhelm Barth – Verlag, München 1937), jejíž exemplář se zachoval v jeho knihovně. Překlad dokončil patrně v polovině let padesátých, originál překladu se nezachoval. Byl asi zničen vlhkem, když byly v druhé polovině let padesátých spisy Květoslava Minaříka ukrývány před Státní bezpečností zakopané v konvích na mléko. V pozůstalosti Květoslava Minaříka se zachoval jeden téměř úplný exemplář překladu (bez předmluvy a poznámek komentátora), psaný na psacím stroji J. Viktory, s četnými rukopisnými korekturami rukou K. Minaříka. Jméno překladatele je tam uvedeno jen v iniciálách. To byl podklad komentářů K. Minaříka a přepisů takto doplněné knihy, které se opatrně šířily mezi žáky Květoslava Minaříka až do konce r. 1989.

Pro potřebu tohoto prvního veřejného vydání, už nikoli samizdatového, byl celý text revidován podle anglického originálu uvedeného v tiráži a na mnoha místech podle něho doplněn. Zároveň byl přizpůsoben současné pravopisné normě a díky laskavé

spolupráci dr. Josefa Kolmaše, DrSc., byly všechny tibetské výrazy transkribovány do podoby nejbližší české výslovnosti. Vedle předmluvy a komentářů Květoslava Minaříka je toto vydání rovněž obohaceno studií dr. Kolmaše o překladateli tibetských textů do angličtiny Evans-Wentzovi, milaräpovskou bibliografií, poznámkou k transkripci a transliteraci tibetských výrazů do češtiny a seznamem více než tří set tibetských výrazů, které se v textu vyskytují.

Zora Šubrtová

VÍTĚZNÉ VOZIDLO JÓGINA

Kdo dosáhl víry a moudrosti,
toho chrání a vede kupředu duševní kázeň.
Uzdou je rozum a jhem je uvědomění,
bdělým řidičem vozidla je pozornost.
Vozem je správné smýšlení,
osou je nadšení a kolem odvážná vůle.
Potahem je klid vedle vyrovnanosti,
ozdobným postrojem je být bez přání.
Ostřím zbraní je dobrota a dětská důvěřivost
spojená se svobodnou myslí.
Zbrojí je dodržování pravidel.
Tak se pohybuje kupředu vozidlo, by získalo cenu míru,
sám ho musí každý dosáhnout, sám si je postavit,
vozidlo to se nedá srovnat s jiným,
v něm jezdí mudrci, odříkající se světa
k věčně trvající vítězoslávě.

Buddha v Sanjuttanikáji

PŘEDMLUVA W. Y. EVANS-WENTZE

V ÚVODU a poznámkách k tomuto dílu se pokouším tak jako v Tibetské knize mrtvých, abych popsal západnímu světu některé stránky vyšší či transcendentální mahájánské nauky, které mi kdysi k tomu účelu předal překladatel, zemřelý lama Kazi Dawa-Samdup, můj tibetský guru. Za všechny chyby, které kritikové najdou v mém překladu – nemohu doufat, že bych se byl všech chyb vyvaroval – jsem zodpovědný jen já sám.

Je mým největším přáním, aby tato kniha svým skromným způsobem napomohla národům Evropy a Ameriky poznat, že východní národy jsou poháněny stejnými impulsy jako ostatní lidstvo a že lpí v podstatě na stejných náboženských ideálech, jako jsou jejich vlastní; že z antropologického hlediska je celé lidstvo jednou rodinou a že vnější rozdíly, týkající se zděděných a rasových znaků, barvy a vnějšího okolí, jsou opravdu jen docela povrchní. Příliš dlouho zde stála stará bariéra zbudovaná v temném středověku a postavená z předsudků a neporozumění vzniklého z nedostatku vědeckého poznání. Až ji posléze věda odstraní, pak nastane pro vůdce ras a národů čas, aby spolupracovali nikoli na sjednocení světa, ale na sjednocení pravdy, která je základem všech náboženství.

Žádné slovo by nemohlo tuto předmluvu ukončit lépe nežli výrok samého překladatele z tibetštiny:

„Nechť tento překlad Milaräpova životopisu alespoň trochu přispěje k tomu, aby byl i v jiných zemích tak vážen a ctěn jako ve své otcině. To je jediné přání, které mne při práci prostupovalo a zůstává mou nejnaléhavější prosbou, zatím co pokládám pero.“

Jesus College, Oxford, 21. června 1928

W. Y. E.-W.

MILARÄPA

Jsem Milaräpa proslulého jména,
syn moudrosti a vzpomínky;
ve stáří opuštěn, nahý.
Písnička splývá z mých rtů,
poněvadž příroda, kterou kolem vidím,
stává se mi velikou knihou.
Těžká hůl v mých rukou
nese mne měnivým mořem života.
Jsem pánem Světla i Ducha;
konám podivuhodné činy,
nejsem poddán bohům pozemským.

Ze Sto tisíce zpěvů – Gurbum – od Milaräpy

KARMA

Jenom buddhové a arhatové poznali mou skutečnou přirozenost v celé její jsoucnosti a zvítězili nade mnou. Všechny ostatní bytosti však žijí pod mou despotickou vládou: nechám je zmírat a dávám jim život; jsem božství, které jim uděluje požitek blaženosti, a dávám lidstvu konat zlé i dobré skutky. Bohové, císaři, králové, lidé bohatí i chudí, silní i slabí, ušlechtilí i nízcí, zvířecí tvorové, blažení i nešťastní duchové, kteří existují na tomto světě i ve světech vyšších či nižších – ty všechny pozdvihuji nebo je svrhnuji dolů do stavu, který jim přináleží. Vznešeného ponižuji, nízkého povyšuji podle jejich činů. Proto jsem vpravdě Bohem, který vládne tomuto vesmíru jevů.

Ze Zjevení všemohoucnosti karmy
(Překlad lamy Kazi Dawa-Samdupa)

Co dnes činíme, vytváří naši budoucnost;
jako stín tělo, tak sleduje nás karma.
Co kdo učinil, bude přinucen odpykat.

Ze Zlatého růžence historie Padmasambhavy
(Překlad lamy Kazi Dawa-Samdupa)

ÚVOD

Jako někdo, kdo se chce dostat do vzdáleného města, potřebuje oči, aby viděl na cestu, a nohy, aby překonal vzdálenost, tak je třeba každému, kdo touží po dosažení nirvány, oči moudrosti a nohou nauky.

Pradžňápáramita

I. VÝZNAM DŽECÜN KAMBUMU

Životopis jednoho z největších náboženských duchů lidstva nám líčí co nejživějším způsobem sociální poměry v Tibetu v 11. a 12. století po Kr. My obyvatelé Západu příliš lehce zapomínáme, že v době, kdy v Evropě panovaly poměry téměř ještě barbarské, byla Indie a Čína na vysoké kulturní úrovni. Tibet, který byl od 7. století pod nejpriznivějšími kulturními vlivy z Číny a Indie, byl za časů Milaräpových sice právě tak silně podroben středověkým omezením, avšak ve svém pozoruhodném náboženském a filozofickém vývoji předčil pravděpodobně svět západní. V Evropě středověk dávno zastínil slávu Athén a Alexandrie; církevní autorita vměstnala vědecké a filozofické studium v omezenou a pedantickou scholastiku; arabští filozofové z Córdoba a z Bagdádu opatrovali nauky starých mistrů pro dobu, kdy se Evropa znovuzrodí k novému dni renesance.

Na Východě však nikdy neuhasl Prométheův oheň. Až po dnešní den si uchovala Indie a Čína kulturu^{1*}, jejíž původ se ztrácí v dávné minulosti. Kultury babylonské, egyptské, řecké, římské kvetly a zmizely; v Indii a Číně však žijí dále navzdory sociálním zmatkům, které byly vyvolány stykem s praktickými ideami Západu; udrželi si svou podivuhodnou duchovnou sílu, přežijí asi materialistické civilizace západní. Nadále budou učit lidstvo velkému ideálu přemáhání světa, který se může vyvinout jedině z božství v člověku obsaženého a nikdy ze zvířecího násilí, které se vyžívá v surovém válčení.

Tento ideál je základem Milaräpova učení ve vztahu k problémům lidské společnosti a shoduje se s učením Buddhovým, Kristovým a všech velkých asijských učitelů, kteří přispěli svou láskou a soucitem nekonečně víc k duchovnímu vývoji lidstva, nežli to dokázala nesčetná ozbrojená vojska a jejich vojevůdci po všechna staletí.

V době, kdy se Milaräpa oddával v samotě strmých výšin tibetského Himálaje rozjímání, zaplavila islámská kultura celý Hindustán. Jemu a jeho učiteli Marpovi, který podnikl četné cesty do Indie, kde sbíral rukopisy indických a buddhistických nauk, máme co děkovat, že mnohé duchovní hodnoty Indie byly přizpůsobeny tibetskému životu a udržely se až po naše dny. V téže době zakoušela Anglie následky normanského vpádu. Pro ty, kdo studují náboženství, stejně jako pro historiky je Džecün Kambum² neboli Životopis Džecüna Milaräpy mimořádně důležitý.

II. HISTORICKÁ HODNOTA VYPRÁVĚNÍ

Celkově je tento životopis ve formě, v jaké se nám dochoval, věrným líčením slov a činů Džecünových, i když tu spolupůsobili svým

* Poznámky W. Y. Evans-Wentze jsou na konci knihy

vlivem i národní zvyky a lidové bájesloví. Jako jeden z posvátných spisů sekty kagjüpa náleží k mnoha svatým knihám Východu a je pravděpodobně historicky právě tak věrný jako části Nového Zákona, ne-li více.

Pro východní žáky, kteří se zabývají povšechnými otázkami náboženského vývoje v Tibetu a Mongolsku, má tato kniha obzvláštní cenu a chová nové poznatky pro všechny, kdo si v buddhistickém učení cení nejvíce mahájány. Pro mystiky celého světa je, jak to řekl její autor Ráčhung, stále živý obsah této knihy vzácným klenotem, pokladnicí, kterou nikdy lidský duch nevyčerpá, kyticí předpisů, kterým porozumí jen ten, kdo je vyzkouší v praxi.

V první části životopisu poznáme, jak Džecün ve svém mládí podléhal své nižší přirozenosti tak jako mnohý z velkých světců jiných vyznání. Poháněn svou pomstychtivou matkou kráčel jistý čas cestou tmy jako zločinec z povolání, jako černý magik. Druhá část popisuje jeho lítost a obrácení k bílé nauce, k buddhismu. Odtud počíná po těžkých zkouškách a skutcích kajícnosti, které mu byly uloženy jeho guruem Marpou, cesta Světla. Nakonec podle vyprávění dosáhl „největšího ze všech úspěchů, kterého smrtelník vůbec může dojít“.

Snad se bude některému čtenáři zdát poslední kapitola příliš rozvláčná. Souvisí to však s tím, že jenom tuto kapitolu vypráví Ráčhung jako očitý svědek událostí, zatím co ve všech předcházejících kapitolách opakuje pouze vyprávění svého učitele. Ráčhung se totiž stal Džecünovým žákem teprve tehdy, až tento byl velice starý a blížil se ke konci svého života. Pro sektu kagjüpa je tato poslední kapitola o odchodu jejich Mistra na „druhý břeh“ bezesporu ze všech nejdůležitější. Obsahuje nejenom zázračné průvodní události při jeho spálení a zprávu o tom, jak Džecün v odpověď na Ráčhungovu vroucí prosbu vzkřísil svou mrtvolu znovu k životu (Ráčhung, který byl ve chvíli Džecünovy nirvány daleko, přišel k pohřebním slavnostem pozdě), nýbrž i jádro předpisů, které

udílí každý guru (duchovní učitel) svým šišjům (žákům). Nadto obsahuje souhrn nejdůležitějších nauk severního buddhismu, jak jej opěvují dákiní (nebeské víly), a bude zajímat všechny, kdo milují zázraky.

Džecünovým žákům nepřipadaly zvláštními události, které se staly při odchodu jejich gurua a jeho spálení, ani pro ně nebyly méně věrohodné, nežli se zdálo být Ježíšovým žákům jeho proměnění a nanebevstoupení. Nakolik jsou tyto události historicky odůvodněné, to si musí pro sebe rozhodnout každý čtenář sám se zřetelem k tomu, co asi doplnila tradice a víra.

III. TIBETSKÉ ŠKOLY BUDDHISTICKÉ FILOZOFIE

V celém Tibetu až po Nepál, Bhútán, Sikkim, Kašmír a část Mongolska rozeznáváme tři nejdůležitější školy buddhistické filozofie: 1. mádhjamiku neboli „střední stezku“ (tibetsky „umapa“), která byla založena během 2. století př. Kr. v Indii Nágárdžunou; 2. mahámudru, čili „veliký symbol“ (tib. čhagčhen) a 3. ádijógu čili „velké dovršení“ (tib. dzogčhen).

K prvnímu směru patří sekta gelugpa čili „učedníci ctnostného řádu“ všeobecně nazývaní „žluté čepice“. Tato škola byla založena v Tibetu počátkem 15. stol. reformátorem Congkhapou („Narozený v zemi cibule“, 1358–1417), původem z provincie Amdo v severovýchodním Tibetu na čínských hranicích. Její původ tkví v sektě kadampě („slovy vázání“) a dnes je uznávanou církví severního buddhismu, kterou spravuje její duchovní hlava dalajlama, tibetský „bůh“ i „král“, vládnoucí časnými i duchovními silami.

Privrženci učení mahámudry jsou kagjüповé čili „žáci ústní tradice“ (nebo „učedníci následnického řádu“), ze kterých největším byl Milaräpa. Dějiny této sekty jsou zaznamenány ve zprávě o duchovní posloupnosti.

Průvrženci „velkého dovršení“ čili nauky ádijógy, jsou ŋing-mapové („stoupenci starých tradic učení“), všeobecně nazývaní „červené čepice“. Jsou to průvrženci nereformovaného náboženství, které založil v r. 749 indický filozof Padmasambhava.³ Tibetané ho nazývají Guru rinpoče („Vzácný guru“) nebo Pámadžungnä („Z lotosu zrozený“). Byl slavným učitelem tajných věd na velké buddhistické univerzitě Nálandě, „indickém Oxfordu“. Tibetský král Thisong Decän, který uslyšel o jeho slávě, pozval ho do Tibetu. Ten uposlechl králova pozvání a založil v r. 747 v Samjā asi 50 mil jihovýchodně od Lhasy klášter, ze kterého pak byla zavedena v Tibetu tantrická a mantrajánová forma mahájánského buddhismu.

Čtvrtá škola, sakjapa (odvozeno od saskja – „žlutohnědá zem“ podle místa, kde se nachází první klášter v západním Tibetu) byla původně významnou reformovanou sektou, dnes se však těžko rozezná od starého řádu červených čepic.

Vedle těchto tří hlavních škol a značného počtu jim podobných existují ještě další klášterní řády původního předbuddhistického tibetského náboženství, čili bönu, který svým učením o znovuzrození zúrodnil půdu pro semeno pozdějšího buddhismu.* Životopis

* Veškeré poznámky označené * jsou komentáře K. Minaříka.

Učení o znovuzrození (znovuvtělení) pochází z dob prehistorických. V buddhismu se praví, že se mnich upamatuje na své minulé existence, na tělo, jaké v těchto existencích nosil, v jakých podmínkách žil atd. To napovídá, že se učení o reinkarnaci opírá o stále se opakující životní zkušenosti těch, kdo hluboko pronikají do mysterií života. Z vlastní zkušenosti mohou prohlásit, že jsem své minulé existence našel jako články řetězu sebe-uvědomění v určitém stavu bytí a životních podmínkách. Právě na úrovni sebe-uvědomění jsem se nacházel v seřazených vznětech, které symbolizovaly bytí vystupující z hlubin dávné minulosti; ale tato minulost neměla žádné spojení s masem a krví mé současné existence. A jelikož se u mne „vzpomínka na minulé životy“ vynořovala za těchto okolností, hledal jsem „teorii reinkarnace“. Poznal jsem totiž, že z minulých existencí ve mně nezbylo nic z „evidovatelného materiálu“ nynější existence – tedy ani denní vědomí. To mne vedlo k hledání „nitě, která je provléknuta našimi existencemi“. Na základě toho jsem poznal, že to, co se vine

vypráví o bönském ritu, který prováděl Milaräpa, aby dokázal, že s ním je obeznámen. Při jiné příležitosti ukázal, že jeho magické schopnosti přesahují obyčejnou magii slavných bönských kouzelníků. Přívrženci bönského náboženství jsou v opaku ke žlutým a červeným čepicím známí jako černé čepice; každý z těchto tří řádů má čepice i šat příslušné barvy.

IV. DUCHOVNÍ LINIE KAGJÜPOVCŮ

Jedno století před dobou učitele Padmasambhavy, za vlády prvního buddhistického krále Tibetu Songcän Gampa⁴ (který zemřel asi r. 650) vznikla v Tibetu ze dvou pramenů mystická forma:

minulými životy, jsou samovolné výsledky sebeuvědomění, které spolu určitým způsobem souvisejí a tkví v hlubinách našeho podvědomí, v kvalitě, již můžeme označit za subliminální neboli primitivní vědomí. Toto vědomí je prazákladní kvalitou naší zevní existence a z něho pocházejí jednotlivé samovolné uvědomovací akty, jejichž zřetězení směřuje až k počátku vesmíru na všech stupních jeho bytí.

Tvrdím tedy odpovědně, že jsem tímto způsobem poznal reinkarnační zákon, a mohu dodat, že i já jsem tento zákon objevil samostatně, neboť jsem o něm nebyl poučen a nevěděl jsem, že je předmětem filozofické hádky. Přitom mohu tvrdit, že jej může objevit každý hledající člověk, jenž „jako dozrávající plod stromu života dosáhne opravdového zřeknutí“. Právě zřeknutím se světa na prahu karmické zralosti se analytické pozorování přeneso do samého centra vlastní bytosti a tento stav znamená uvědomění se v tomto centru. Počínající karmická zralost pak tvoří impulsy materiálu bytí a ten je vždy v nějaké souvislosti s minulostí, kdy byl částí nějaké soustavy; a tato soustava byla tu člověkem, tu zvířetem a tu zase něčím jiným, co znamená nějakou životní existenci.

Poznání reinkarnačního zákona je tedy přímo závislé na zvnitřnění. Je třeba opustit sebe sama jako živoucí a neustále něco požadující bytost, aby mohl materiál bytí působit proti vědomí svou sansárovou povahou. Tak se před hledím člověka rozvine proces života nebo dění, který sám ukazuje, jaké formy tvořil v minulosti a že je za jistých okolností bude tvořit i v budoucnosti. K. M.

1. vadžrajánového buddhismu („hromový klín“ čili „diamantová nebo neproměnná stezka“), kterou později převzala sekta kagjüpa; pronikla tam z Nepálu, Buddhova domova, jako následek sňatku tibetského krále s Bhrkutí, královskou princeznou z Nepálu (639); 2. z Číny následkem sňatku téhož krále s princeznou Wen-čcheng, dcerou z čínské císařské rodiny (641). Král, který se stal vlivem obou svých manželek buddhistou, poslal Thönmi Sambhótu do Indie, aby tam sbíral buddhistické spisy. Tak jako o čtyři století později Marpa, vrátil se i Sambhóta z Indie s bohatou knihovnou a tím způsobem zachránil světu četné indické nauky, které se později ve své vlasti ztratily. Tibet vděčí Sambhótovi i za abecedu, kterou utvořil dle vzoru tehdy v Kašmíru a v severní Indii užívané sanskrtské abecedy. Kromě toho všeho zavedl v Tibetu i první systematickou gramatiku.

Avšak teprve za dnů Padmasambhavy se buddhismus v Tibetu pevně zakořenil, bylo to za vlády krále Thisong Decäna; až do té doby mu dovedli bönpové úspěšně čelit, aby si uchovali svou vlastní náboženskou autoritu. Padmasambhavovi se však podařilo, aby zvítězila nová magie nad starou, právě tak jako se podařilo sv. Patrikovi, aby zvítězil v Irsku nad druidy.

V r. 1038 přišel do Tibetu z Indie Atiša, první reformátor tibetského buddhismu, a zavedl mezi kněžstvem celibát a vyšší mravnost. Stejně jako Padmasambhava byl i on učitelem filozofie a byl v úzkém vztahu ke klášteru Vikramašíla v Magadze. Pocházel z královské rodiny v bengálském Gauru, narodil se r. 980. Jeskyně, ve které Atiša žil, zarostlá růžemi a popínavými rostlinami, která se nachází 16 mil na východ od Lhasy, je s úctou udržována až po naše dny.

Marpa, Džecünův guru, který byl nazván pro svou učenost a překlady Překladatel, byl žákem deseti znamenitých učitelů. Část jeho života je spjata se životem Atišovým, který byl jedním z jeho učitelů. Jeho hlavní dílo však vzniklo několik let po Atišově

reformaci. Atiša byl nejen největším z lidských učitelů gelugpovců, kteří povstali z jím založené sekty kadampy, nýbrž byl i významným učitelem sekty kagjüpy, kterou založil Marpa a se kterou Atiša vedl spor. Do její učitelské posloupnosti se však Atiša nepočítá.

Většina Marpových učitelů pocházela ze staré indické sekty kusulipa, která chce dojít osvícení prostřednictvím meditace v opaku k panditům, kteří hodlají nalézt nejvyšší pravdu pouze rozumovými prostředky⁵ v nauce o prázdnotě (šúnjata). Poněvadž Atiša neučil praktickému použití buddhismu ve smyslu jógického ideálu sekty kusulipů, je prvním v hierarchii sekty kagjüpy jeden z jejích velkých učitelů Tilópa.

Podle tradice měl Tilópa, který žil asi uprostřed 10. století, obdržet filozofii mahámudry, která je základem učení školy kagjüpa, přímo od nebeského buddhy Dordžečanga (Vadžradhara). Tilópa ji pak předal ústně v podobě ezoterní nauky – jakou se v praxi udržela až podnes – svému žákovi Nárópy; od Nárópy přešla na Marpu a od něho na Milaräpa.

Svého božského gurua Dordžečanga srovnávají kagjüповé později s Ádibuddhou čili s Prabuddhou. Je pro ně zprostředkovatelem milosti Ádibuddhy a od něho neodlučitelný.

Druhým v pozemské posloupnosti je Nárópa, třetím Marpa, čtvrtým Milaräpa. Milaräpovým nástupcem nebyl Rächung, autor tohoto životopisu, nýbrž první žák Milaräpův Dagpo Lhadže z východního Tibetu, známý též jako Dže Gampopa. Tento přídomek („Pán Gampopa“) mu byl propůjčen, poněvadž platil za znovuzrozeného krále Songcän Gampa, který byl prvním buddhistickým vladařem v Tibetu a který zemřel před pěti stoletími. Dže Gampopa sám pak zemřel v r. 1152, dva roky po tom, co založil klášter Cchurphu, hlavní sídlo kagjüpů. Od té doby nebylo pořadí guruů sekty kagjüpa nikdy přerušeno.

V. POZDĚJŠÍ MILARÄPOVI NÁSLEDNÍCI

V tomto okamžiku žijí stovky asketů sekty kagjüpa v drsné osamělosti tibetského Himálaje, někteří v jeskyních na úpatí a ve stěnách Mount Everestu, kde se dosud nacházejí osamělé jeskyně Džecü-novy, které jsou obzvláštními svatyněmi a poutními místy. Příroda je tu ve stavu, v jakém se nacházela v pradávných dobách země a poustevníci kagjüpu tu žijí nerušení neklidem světa hluboko pod nimi, ve kterém už nevládnou staré, jimi dosud žité ideály lidstva, nýbrž kde určuje úspěch honba za bohatstvím, slávou a mocí.

Způsob jejich mystického nazírání, tibetsky nazývaný tawa, kterému učí různá pojednání nauky mahámudry a které je prožíváno v jeskyních v horských samotách a džunglích, odlišuje sektu kagjüpa ode všech ostatních tibetských sekt. Žádný ze stoupenců velkého jógina Gautamy, Osvíceného, je nepředčí v jejich slavně slíbené askezi, v jejich odřeknutí se světského života a v čistotě jejich buddhistického učení.

I ta nejmenší společnost těchto mystiků žijících v Himálaji má svého guru, který podléhá guruovi, hlavě sekty. Tento zas je podřízen nebeskému pořadí guruů; ti pak podléhají dle hierarchického uspořádání nejvyššímu guruovi buddhovi Dordžečhangovi.⁶ Jako se přenáší elektrický proud z jedné stanice na druhou, tak je základní oporou kagjüpů božská milost buddhů, kterou přenáší buddha Dordžečhang na pořadí nebeských guruů. Od nich pak přechází na vedoucího guru na zemi a jeho prostřednictvím se dostává každému guruovi, který je mu podřízen, a odtud konečně mystickým zasvěcením každému žákovi.

Z Milaräpových zpěvů je zřejmé, že vedoucí guru na zemi je mnohdy oslovován jako vtělení buddhy Dordžečhanga samého; každý žijící vedoucí guru v této posloupnosti je vlastně nositelem mystické síly čili doslovně nosič vadžry (duchovního hromoklínu bohů, symbolizovaného žezlem), symbolu jména Dordžečhang.